

ارائه الگوی نظام مطلوب امنیت در حکومت اسلامی

محمدحسین شادمان فر^۱ | محمدحسین علیپور^۲

چکیده

نظام‌های اجتماعی، چینی‌های هدفمند از عناصر و اجزای به‌هم‌پیوسته در راستای غایت حاکمیت است و کارآمدی حاکمیت، منوط به ارائه الگویی منسجم از تصویر مطلوب هر یک از نظام‌های مذکور و مبتنی بر مبانی نظری خود است. در این میان «امنیت» به عنوان یکی از اساسی‌ترین خرده‌نظام‌های نظام «سیاست و حکمرانی» و به دلیل تأثیر مستقیم در ایفای نقش تنظیم‌کنندگی سایر نظامات، از اولویت بیشتری جهت طراحی الگوی مطلوب برخوردار است. پژوهش حاضر با مبنا قرار دادن اندیشه مقام معظم رهبری، در تلاش است به این پرسش پاسخ دهد که الگوی نظام مطلوب امنیت در حکومت اسلامی، مبتنی بر اندیشه مقام معظم رهبری چگونه است؟ پژوهش حاضر از نظر فلسفه پژوهشی، تفسیری و مبتنی بر تفسیر داده‌ها است و از نظر هدف، تحقیقی توسعه‌ای است. رویکرد پژوهشی این تحقیق، رویکرد استقرای است و پژوهشگران به دنبال الگویی مبتنی بر تفسیر داده‌ها بوده‌اند. در این راستا ۱۶۰ سخنرانی از مقام معظم رهبری که در آنها به موضوع امنیت پرداخته شده است، جمع‌آوری گردیده است و به با استفاده از روش تحلیل مضمون، تجزیه تحلیل شده است. در مجموع ۱۲۲ شناسه از این منابع استخراج شده است. سپس در ۲۰ مضمون پایه خوشه‌بندی و در نهایت ۴ مضمون «مبانی امنیت»، «چارچوب مفهومی امنیت»، «اصول و ارزش‌های حاکم بر امنیت» و «پیاده‌سازی امنیت» به‌عنوان مضامین فراگیر انتخاب شده‌اند.

کلیدواژه‌ها: امنیت، نظام، حکومت اسلامی، مقام معظم رهبری، تحلیل مضمون.

۱

سال سیزدهم

پاییز و زمستان ۱۴۰۲

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۲/۰۰/۰۰

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۲/۰۰/۰۰

صص: ۳۴-۱

شابا چاپ: ۶۳۳۸-۲۵۳۸

الکترونیکی: ۱۶۵۵-۲۷۱۷

DOR:

۱. دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تهران، ایران

۲. نویسنده مسئول: استادیار، دانشکده و پژوهشکده پیامبر اعظم، دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تهران، ایران

مقدمه

نظام‌های اجتماعی دارای ارتباطی شبکه‌ای با یکدیگر هستند که در کل، شاکله‌ای منسجم در راستای هدفی معین را در حاکمیت به وجود می‌آورند (واسطی، ۱۳۹۱: ۲۳). این نظام‌ها ضمن اتصال و ارتباط هدفمند با یکدیگر، هر یک در خود دارای اجزاء و عناصری هستند که باید در راستای هدف کلان حاکمیت، طراحی و اجرا گردند. در غیر این صورت عملکرد چنین نظامی ناقص یا مخلّ نظام حکمرانی موجود خواهد بود (عالم، ۱۳۸۳: ۱۴۹). انقلاب اسلامی ایران با مبنا قرار دادن مبانی اسلامی و نقد مبانی توسعه غربی، الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت را به عنوان شمایی از شاکله تمدن نوین اسلامی، به تصویر کشیده است و بر این اساس ضروری است در نظام‌های اجتماعی مختلف، الگویی از تصویر مطلوب نظام مطلوب هر یک ارائه نماید تا مبنای عمل دستگاه‌های مربوط قرار گیرد. از آن جایی که در دسته‌بندی پنجگانه نظام‌های اجتماعی^۱، «عدالت» و «امنیت»، خرده‌نظام‌های حاکم بر کل نظام‌های اجتماعی است (علیپور، ۱۳۹۹: ۱۶۳ و ۱۶۴) و همان‌طور که مقام معظم رهبری نیز پس از ناآرامی‌های اجتماعی ۱۴۰۱ در مراسم تحلیل مشترک دانشگاه‌های افسری نیروهای مسلح فرمودند «امنیت زیرساخت همه ابعاد زندگی یک جامعه است، یک زیرساخت عمومی است، از مسائل شخصی بگیری، تا مسائل اجتماعی، تا مسائل عمومی، تا مسائل خارجی، امنیت زیرساخت همه اینها است» (مقام معظم رهبری، ۱۴۰۱)، نبود الگو در حوزه امنیت بیش از سایر نظامات ضربه به کارآمدی حاکمیت وارد می‌کند. لذا ارائه الگوی وضعیت مطلوب امنیت در اولویت و اهمیت است. مقام معظم رهبری با تأکید بر این اولویت، در برهه‌های مختلف تاریخی و به فراخور شرایط و اقتضانات زمانی و مکانی، به بیان مبانی امنیت، مؤلفه‌ها، شاخص‌ها و الگوی مطلوب آن از نگاه حاکمیت اسلامی پرداخته‌اند، ولی مراجعه نظام‌مند به این بیانات و استخراج این الگو مبتنی بر اندیشه ایشان، کمتر مورد توجه پژوهشگران بوده است. پژوهش حاضر در تلاش است تا برای پاسخ به این سؤال که الگوی نظام مطلوب امنیت در حکومت اسلامی مبتنی بر اندیشه مقام معظم رهبری چگونه است، با مبنا قرار دادن اندیشه و تحلیل مضمون بیانات و مکتوبات ایشان در حوزه امنیت و با لحاظ تحولاتی که بر نظام‌های

۱. «اقتصاد و معیشت»، «تربیت و معنویت»، «سیاست و حکمرانی»، «فرهنگی اجتماعی» و «حقوقی قضایی»

امنیتی مشابه در جهان صورت گرفته و منجر به ایجاد رویکردها و گفتمان‌های امنیتی متفاوتی در طول تاریخ شده است، الگویی از نظام امنیت مطلوب در حکومت اسلامی را به تصویر بکشد.

سؤالات تحقیق

پژوهش حاضر تلاشی برای پاسخ دادن به سؤالات زیر است:

سؤال اصل

نظام مطلوب امنیت در حکومت اسلامی دارای چه اجزائی است؟

سؤال‌های فرعی

۱. ابعاد و مؤلفه‌های مبانی امنیت در حکومت اسلامی چیست؟
۲. اصول و ارزش‌های حاکم بر امنیت در حکومت اسلامی کدام است؟
۳. چارچوب مفهومی امنیت در حکومت اسلامی دارای چه ابعادی است؟
۴. پیاده‌سازی و تحقق امنیت در حکومت اسلامی دارای چه مؤلفه‌های است؟

مبانی نظری و ادبیات تحقیق

تعریف مفاهیم و اصطلاحات

نظام

واژه نظام^۱ به مفهوم خاص آن، سابقه‌ای طولانی ندارد. این واژه در سال‌های ۱۹۵۰ - ۱۹۵۶، با مطرح شدن تئوری عمومی نظام‌ها به وسیله بتلانفی، زیست‌شناس آلمانی، مفهوم خاص خود را یافت و بعدها با کاربرد این نظریه در رشته‌های مختلف علوم، واژه‌هایی مانند نظام اقتصادی، نظام ارتباطات و نظام اطلاعات متداول شد. واژه نظام که از ریشه نظم است به معنای نظم دادن،

1. System

آراستن، به رشته کشیدن مروارید، رویه، عادت و روش آمده است (عمید، ج ۲، ذیل واژه) و در سایر فرهنگ‌های لغت، از جمله توسط ابن منظور به معنای تألیف، تجمیع و قرین کردن چیزی به چیز دیگر و نخی که با آن لؤلؤ یا هر چیز دیگری را به نظم می‌کشند، بیان شده است. نظام در روایاتی از جمله «مکان القیم بالامر مکان النظام من الخزر» (نهج البلاغه، خطبه ۱۴۶) و «اسمعوا و اطیعوا لمن وکاه الله فإنه نظام الاسلام» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۲۳: ۲۹۸) نیز منطبق بر همین معنا استفاده شده است.

«نظام»، به مجموعه عناصری گفته می‌شود که میان آنها پیوند معینی برقرار است و کل واحدی را به وجود می‌آورند. به بیان دیگر، نظام، مجموعه‌ای از اجزای به هم وابسته است که در راه نیل به اهداف معینی، با هم هماهنگی دارند. به طور کلی، نظام، مجموعه‌ای واحد و منسجم از اجزاء است که به یکدیگر وابسته هستند. تغییر و دگرگونی هر یک از اجزاء، بر اجزای دیگر اثر می‌گذارد و هر جزء، نقشی تعریف شده برای بقای کل و اجزای دیگر دارد.

از مهم‌ترین وجوه نظام می‌توان به «داشتن عناصر مختلف دارای کنش و واکنش متقابل» اشاره کرد. این عناصر دارای «اهداف» خاصی هستند. پس نظام به مفهوم ارتباط‌دهنده و پیونددهنده اجزایی است که هدف مشخصی را تعقیب می‌کند. یک نظام دارای ویژگی‌هایی از جمله تشکیل نظام از اجزای متفاوت، نظم روابطی بین اجزاء، تشکیل الگو از نظم اجزاء، روابط بنیادین بین اجزای نظام و داشتن هدف واحد است (عالم، ۱۳۸۳: ۱۴۹).

امنیت و تهدیدهای امنیتی

آن چه در کاربردهای مختلف از واژه امنیت در خور توجه است، شباهت معانی لغوی این واژه در زبان‌های مختلف است که حکایت از وجود مدلول نسبتاً مشابهی در برگرفته ایمن بودن، در امان بودن، آرامش و اطمینان داشتن، خوف و تهدید نداشتن و ... در عرف و نزد مردم دارد (افتخاری، ۱۳۹۱: ۸۰). در مقام تعریف اصطلاحی، امنیت به نبود تهدیدات نسبت به ارزش‌های کمیاب اشاره دارد و رهایی از تهدیدها، مسئله اصلی امنیت محسوب می‌شود (بوزان، ۱۳۷۸: ۳۳). همچنین تعاریف جدیدتر، امنیت را به وضعیتی اطلاق می‌کند که در آن توان و امکان پیشبرد اهداف، ارزش‌ها و خواست‌ها وجود داشته باشد (افتخاری، ۱۳۸۰: ۱۱۹).

بر اساس تعریف امنیت که اشاره به اهداف و ارزش‌های حیاتی جامعه دارد و حاکی از جایگاه ویژه آن در نظام اجتماعی است، تهدیدهایی که مستقیماً منافع و مصالح ملی، تمامیت ملی، تمامیت ارضی و موقعیت سیاسی حکومت را در داخل یا خارج کشور به مخاطره اندازد، تهدید امنیتی است و جرائم مربوط به آن، توسط قانون‌گذار به جرائم علیه امنیت تعبیر شده است. (ولیدی، ۱۳۸۴: ۳).

در مقابل در اکثر کشورهای شرقی، منظور از امنیت ملی در مرحله نخست، حفاظت از شیوه پذیرفته شده زندگی مردم است که با نیازها و آرمان‌های نظام سیاسی سازگار است و پس از آن فارغ بودن از تهاجم یا فشار خارجی، براندازی داخلی و زوال ارزش‌های سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی قرار می‌گیرد. لذا در این کشورها تهدیدهای امنیتی، موسع‌تر از تعاریف گذشته بیان می‌شود. در این نگاه، هر چیزی که بتواند ثبات و امنیت را در یک کشور به خطر اندازد و منافع را هدف قرار دهد، تهدید است (مرادیان، ۱۳۸۹: ۳۱۳). همان‌طور که در نگرش نظام‌مند، تهدید را عدم تعادل در نظام بیان کرده‌اند، یعنی عاملی که اجازه نمی‌دهد نظام به اهداف خودش برسد. پس تهدید، برآیند وضعیتی است که عوامل محیطی بر خلاف خواسته ما و خارج از کنترل ما عمل می‌کنند و از این حیث روند امور، مطلوب ما نیست و احتمال آشفتنگی، خطر یا زیان برای ما وجود دارد (مشهدی، ۱۳۹۴: ۶).

از آن جایی که در تعریف لغوی امنیت، به عدم خوف به عنوان رکن اصلی تحقق معنای امنیت نیز اشاره شده است (فراهیدی، ۱۴۰۹ق، ج ۸: ۳۸۸)، مفهوم تهدید و امنیت را می‌توان در ارتباطی دوسویه به این طریق بیان کرد که تهدید، فقدان مفهوم دیگر، یعنی امنیت است (عقلی و مصطفوی، ۱۳۹۲: ۲۶). این تهدیدات می‌توانند ضعیف یا قوی باشند اما لزوماً برای بازیگر پیامد امنیتی منفی به همان اندازه ندارند (افتخاری، ۱۳۸۵: ۹۷). بر این اساس تهدیدی امنیتی محسوب می‌شود که منافع حیاتی جامعه را به خطر اندازد و در این صورت می‌توان آن را تهدید امنیتی دانست. در غیر این صورت گرچه از نظر لغوی، هر تهدیدی بخشی از امنیت را از بین می‌برد ولی در اصطلاح، به آن تهدید امنیتی اطلاق نمی‌گردد.

پیشینه تحقیق

بررسی مقالات منتشر شده در حوزه امنیت اسلامی، نمایانگر این نکته است که کمتر مقاله‌ای با رویکرد نظام‌سازی و بیان شاکله و چارچوب تحقق امنیت مطلوب اسلام تدوین شده است. در معدود مقالاتی که بهره‌ای اجمالی از چنین ویژگی‌ای برده باشند، اثری که این چارچوب را از نظام فکری مقام معظم رهبری استخراج کرده باشد، مشاهده نشد. بخشی از آثار منتشر شده که یافته‌های آنها به نوعی مرتبط با موضوع پژوهش حاضر است، در جدول (۱) بیان شده است.

جدول ۱. پیشینه مرتبط با پژوهش

ردیف	نویسنده (سال)	عنوان	مهم‌ترین یافته‌های مرتبط با پژوهش
۱	اخوان کاظمی (۱۳۹۱)	تعاملات مشارکت سیاسی و امنیت ملی از منظر امام خمینی (ره)	این پژوهش ضمن پرسش از نحوه تعاملات میان مشارکت سیاسی و امنیت ملی در اندیشه امام راحل، بر این مدعا است که از نظر معظم‌له اصلی‌ترین هدف تأسیس نظام سیاسی، تحقق جامعه‌ای توحیدی و بر پایه امنیت معنوی و ایمان به خالق متعال بوده و مشارکت و مطاوعت مردمی نیز، مکمل و متمم و ابزار نیل به این هدف متعالی است.
۲	شایگان (۱۳۹۲)	تهدیدهای امنیت اجتماعی از دیدگاه مقام معظم رهبری	در پژوهش حاضر، بر اساس نتایج بررسی، تهدیدهای امنیت اجتماعی در ایران از دیدگاه رهبر، شامل ایجاد کردن فتنه و آشوب، تهدید و ارباب، تبلیغات سوء دشمنان، ایجاد شبهه در عقاید جوانان، ایجاد تفرقه مذهبی، دخالت دشمنان در امور داخلی کشور، فساد اخلاقی و مالی، تفرقه قومی، قانون‌شکنی، ناامنی محیط اجتماعی، شیوع مواد مخدر و اعتیاد در جامعه و عدم اشتغال جوانان است.

ردیف	نویسنده (سال)	عنوان	مهم ترین یافته های مرتبط با پژوهش
۳	هاشمیان فرو برزگر لداری (۱۳۹۳)	اصول و کارکردهای امنیت سیاسی در اسلام	در این مقاله سعی شده است تا بر اساس پرسش اصلی، این موضوع تحقیق شود که اسلام چگونه موفق شد به - مثابه دین کامل و مکتب حیات بخش، با ایجاد سازوکارهای متنوع در تعامل حکومت و مردم (مانند به رسمیت شناختن آزادی سیاسی، پاسخگویی زمامداران، امر به معروف و نهی از منکر، نفی استبداد و ... از جانب حکومت و همچنین اهتمام مردم به ثبات سیاسی، هویت ملی، مشارکت سیاسی، پیروی از ولی فقیه و ...) بین حفظ بقای نظام سیاسی و حقوق و امنیت سیاسی شهروندان تعادلی منطقی ایجاد و فلسفه وجودی نظام سیاسی را در راستای تأمین منافع و حقوق مردم تعریف می کند.
۴	؟؟؟ رایاق زندی (۱۳۹۴)	امنیت و آزادی در اسلام	امنیت و آزادی نسبت و رابطه معناداری با یکدیگر دارند، به گونه ای که وجود امنیت برای آزادی ضروری است و استقرار آزادی تضمین تداوم امنیت پایدار خواهد بود. مقاله به دنبال این پرسش است که دین مبین اسلام چه نسبتی بین امنیت و آزادی قائل است. مطالعه حاضر نشان می دهد که در اسلام سه نوع نسبت حداقلی، میانی و حداکثری بین امنیت و آزادی قابل تصور است.
۵	رهبر و سوری (۱۳۹۵)	دولت و مدل امنیت سیاسی مطلوب در جامعه دینی	در این مقاله تلاش می شود تا با بهره گیری از آثار مفسرین قرآن کریم، مفهوم امنیت سیاسی، به مثابه کارکرد اصلی دولت در منظومه معرفتی قرآن کریم مورد بررسی قرار گیرد. بر مبنای طبقه بندی شناخته شده از دین اسلام یعنی «اعتقادات، اخلاقیات و احکام»، سه نوع امنیت سیاسی «کلامی - فکری»، «اخلاقی - روانی» و «کنشی - رفتاری» را در قرآن کریم، به مثابه اسلام حق، گونه شناسی می کند تا در نتیجه به تبیین امنیت سیاسی در چارچوب دولت اسلامی بپردازد.

ردیف	نویسنده (سال)	عنوان	مهم‌ترین یافته‌های مرتبط با پژوهش
۶	پاشایی هولاسو و همکاران (۱۳۹۶)	شناسایی عوامل مؤثر بر تحقق امنیت ملی در نهج البلاغه	با توجه به یافته‌های این پژوهش می‌توان گفت که برای تحقق امنیت ملی باید مردم و حکومت با هم در ارتباط و تعامل باشند. از ۳۵ عامل شناسایی شده در این پژوهش، پنج اولویت نخست عبارتند از: وفاداری مردم به نظام، عمل به کتاب خدا و سیره رسول‌الله (صلی‌الله علیه و آله و سلم)، اسلامی بودن حکومت، حرکت بر محور ولایت و تأمین امنیت برای مردم.
۷	الهی‌منش (۱۳۹۷)	عصر جهانی شدن و تأثیر گرایش‌های قومی بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران	این پژوهش با هدف بررسی جهانی شدن و تأثیر گرایش‌های قومی بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران انجام شده است. جهانی شدن، به عنوان یک متغیر مستقل و از طریق فرصت‌ها و تهدیدهای جدیدی که فراروی دولت‌ها قرار داده، نوعی معمای امنیتی را مطرح ساخته است.
۸	کلاه چیان (۱۳۹۸)	کارگزاران امنیت در مکتب امنیتی جمهوری اسلامی ایران	هدف این مقاله، جانمایی کارگزاران امنیت در لایه‌های حاکمیتی و بیان مأموریت‌ها و وظایف آنان است. پرسش اصلی مقاله آن است که جایگاه و کارکرد کارگزاران امنیت در مکتب امنیتی جمهوری اسلامی چیست.
۹	شجریان (۱۳۹۹)	راهبرد حکومتی «جلب رضایت عمومی» از منظر نامه‌های نهج البلاغه با تأکید بر بررسی سند الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت	این نوشتار بر این باور است که اصل راهبردی «جلب رضایت عمومی»، هر چند در سند الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت، به صورت ضمنی مورد توجه است اما با این همه، نگاه همه‌جانبه به آن مورد توجه نبوده است و برخی از راهکارهای عملیاتی به کلی در آن مطرح نشده‌اند.

مهم‌ترین یافته‌های مرتبط با پژوهش	عنوان	نویسنده (سال)	ردیف
یافته‌های این مقاله مبتنی بر مؤلفه‌های رویکرد دولت‌محور در امنیت سیاسی نشان می‌دهد که در قرآن کریم و روایات اسلامی، گزاره‌هایی وجود دارد که به صورت ایجابی و سلبی، قواعدی را مطرح می‌کند که بر تقویت نمودهای سه‌گانه دولت اسلامی، به عنوان مرجع امنیت سیاسی، یعنی ایدئولوژی اسلامی، نهادهای حکومتی اسلامی، دارالاسلام و نیز دفع و رفع هرگونه تهدید از آنها دلالت دارد.	بررسی مبانی مرجع امنیت سیاسی در نظام امنیتی اسلام بر اساس رویکرد دولت‌محور	نصیری و همکاران (۱۴۰۰)	۱۰
گزاره‌هایی از قرآن کریم و روایات اسلامی از یک سو به صورت ایجابی، بر لزوم تقویت مؤلفه‌های مرجع امنیت سیاسی (دولت اسلامی با سه مؤلفه اسلام، نهادهای حکومتی، قلمرو سرزمینی) در اسلام دلالت دارند و از سوی دیگر به صورت سلبی، بر رفع هرگونه تهدید از آن سه مؤلفه تأکید می‌کنند.	مبانی قرآنی و روایی مرجع امنیت سیاسی در اسلام	نصیری (۱۴۰۱)	۱۱

مبانی نظری

رویکردهای امنیت مبتنی بر تغییر عرصه‌های امنیتی

گفتمان‌های امنیت و رویکردهای امنیت هر دو مبتنی بر نگرش کلی به مفهوم امنیت شکل گرفته‌اند با این تفاوت که گفتمان‌های امنیت، «شرایط تحقق وضعیت امن» را ملاک قرار می‌دهند اما رویکردهای امنیت، «عرصه‌های امنیتی» را ملاک شکل‌گیری قرار می‌دهند. به لحاظ تاریخی تقریباً شاهد هم‌زمانی بین رویکردهای امنیت و گفتمان‌های امنیت هستیم ولی باید به تفاوت این دو ملاک در مبانی نظری توجه داشته باشیم. بر اساس ملاک عرصه‌های امنیتی، می‌توان به رویکردهای زیر اشاره کرد:

رویکرد تقلیل‌گرایانه

تعریف سنتی از امنیت ملی، آن را رهایی از اجبار، تهاجم، مداخله و تهدید خارجی می‌داند و

امنیت را مادی و سرزمین محور تعریف می کند و با رویکردی مضیق و سنتی، تعریف امنیت را به حوزه های سخت نظامی و اقتصادی محدود می کند (ره پیک، ۱۳۸۷: ۴۶). نگاه غالب در این رویکرد، تهدیدمحور و ناظر به تهدیدات خارجی و دفاعی است و تمرکز بر دشمن و تهدید خارجی دارد.

رویکرد معتدل میانه

در این رویکرد، تهدیدات معنایی و فرهنگی خارجی نیز به عرصه تهدیدات امنیتی وارد شده است و حفظ و تقویت و استمرار ارزش ها نیز در تضمین بقای نظام سیاسی مؤثر واقع می شود. این رویکرد نیز، همچنان تهدیدمحور و بیشتر ناظر به عوامل خارجی است، گرچه عرصه های این تهدیدها را از عرصه دفاعی و نظامی گسترش داده و به عرصه های معنایی و فرهنگی توسعه بخشیده است. در این رویکرد، دولت مردان حفظ، تقویت و استمرار ارزش ها و هنجارهای بومی را در تضمین امنیت و بقای ملت و نظام سیاسی مؤثر می دانند و هر آن چه که موجب تضعیف یا تغییر این ارزش ها و هنجارها و به طور کلی شیوه زندگی بومی شود، تهدید علیه امنیت ملی به حساب می آیند (میرمحمدی، ۱۳۹۳: ۲۲۰). رویکرد تقلیل گرایانه و رویکرد معتدل تا قبل از قرن بیستم، رویکرد حاکم بر ادبیات امنیتی جهان بوده است.

رویکرد موسع

در این رویکرد، امنیت به معنای رهایی از تمام تهدیدهای داخلی و خارجی است و صرفاً محدود به تهدیدات خارجی نیست و علاوه بر تهدیدات دفاعی نظامی و استمرار ارزش ها و هنجارها، تأمین رفاه اولیه در حیطه امنیت را نیز مورد بررسی قرار می دهد. این رویکرد بعد از قرن بیستم، با توسعه ای که به واسطه مدرنیته در تهدیدهای امنیتی در جهان به وجود آمد، ایجاد گردید. در رویکرد موسع، امنیت ملی به معنای رهایی از تهدید خارجی و داخلی علیه نظام سیاسی و شهروندان، استمرار فرهنگ، مذهب و ارزش های بومی و تأمین رفاه و سعادت مادی شهروندان تعریف می شود (ره پیک، ۱۳۸۷: ۴۶ و ۴۷).

گفتمان‌های مطرح در سیر تحول نظام‌های امنیتی

بنا بر تعاریف مذکور، فقدان تهدید یا به حداقل رساندن آنها، عنصر اساسی تعریف رایج از امنیت است. با بررسی وجه تمایزهای اصلی تعاریف از امنیت و با توجه به جایگاه عنصر تهدید در تعاریف ارائه شده، در مجموع می‌توان دو گفتمان مرجع در این حوزه را تحت عنوان گفتمان سلبی امنیت^۱ و گفتمان ایجابی امنیت^۲ بیان کرد که هر یک از آنها بیانگر تلقی متفاوتی از امنیت است. در مسیر تحولی مفهوم امنیت، اولین گفتمان مطرح شده، گفتمان سلبی است چرا که در اولین و ضروری‌ترین برداشت، امنیت با صیانت نفس پیوند ناگسستنی دارد. (افتخاری، ۱۳۸۰: ۱۱۹) اما در ادامه، با توسعه مفهوم امنیت از سطح صیانت نفس به فراهم شدن محیط رضایت‌مندی همه‌جانبه، گفتمان ایجابی امنیت نیز مطرح گردید. تغییر زاویه دید این دو گفتمان به امنیت، باعث تفاوت توصیف هر یک، از «وضعیت امن» شده است. گفتمان ایجابی، امنیت را پایدارتر و گسترده‌تر از آن چه رویکرد سلبی می‌بیند، توصیف می‌کند. در گفتمان سلبی که سنت گرایان (با محوریت قدرت نظامی) و فراستی‌ها (با محوریت قدرت چندبعدی) معتقد و مجری آن هستند، وضعیت امن را وضعیتی می‌دانند که یک کشور از سوی کشورهای دیگر در معرض تهدید نباشد در حالی که در گفتمان ایجابی، نبود تهدید صرفاً شرط لازم ایجاد امنیت است و لزوماً شرط کافی محسوب نمی‌شود بلکه این رضایت‌مندی و «تحقق اهداف و خواسته‌ها» است که به امنیت ثبات می‌بخشد (افتخاری، ۱۳۸۰: ۱۱۹). لذا در گفتمان ایجابی، امنیت با رضایت‌مندی سنجیده می‌شود (افتخاری، ۱۳۸۵: ۲۸۸). گسترش نظارت و بازرسی بین‌المللی در تولید تسلیحات نظامی و تسری تهدید امنیتی به عرصه‌های اقتصادی و فرهنگی، متأثر از این گفتمان و به منظور کاهش شکاف بین امنیت مردم و امنیت دولت است. (آردی مک کین لای، ۱۳۸۰: ۲۴ و ۲۵)

اساس به وجود آمدن گفتمان‌های جدید در حوزه امنیت، در ناکارآمدی گفتمان‌های سابق در تحلیل وقایع و تهدیدات امنیتی است. مهم‌ترین مؤید بر ناکارآمدی گفتمان سلبی، فروپاشی شوروی در سال ۱۹۹۱ بود که بر همین اساس بنیاد اصلی گفتمان ایجابی، بر طرح انتقاد نسبت به پوشش‌ندادن به کلیه پدیده‌های امنیتی در جوامع معاصر و مدرن بنا شد (افتخاری، ۱۳۹۱: ۸۶). فروپاشی شوروی نشان داد که صرف تمرکز بر کاهش تهدید و تقویت قدرت نظامی، نمی‌تواند

1. Negative Security Discourse

2. Positive Security Discourse

تأمین‌کننده امنیت و تضمین‌کننده ثبات حاکمیت و نظام‌های اجتماعی آن باشد و بر این اساس، اواخر دهه ۹۰ میلادی را می‌توانیم سرآغاز شکل‌گیری گفتمان ایجابی امنیت بدانیم. (مرادیان، ۱۳۸۵: ۴۴)

گرچه گفتمان ایجابی، رهیافتی جامع‌نگرانه‌تر از گفتمان سلبی به مفهوم امنیت داشته و امنیت باثبات‌تر و بادوام‌تری را توصیف کرده است ولی در عمل، اشکالی که به گفتمان سلبی وارد کرده و شاکله کلی نظریه خود را بر آن انتقادات استوار ساخته است - یعنی «ناکارآمدی در پوشش‌دادن به کلیه پدیده‌های امنیتی در جوامع معاصر و مدرن» - به این گفتمان نیز وارد است. (افتخاری: ۱۳۹۱، ص ۸۶) اتفاقات ۱۱ سپتامبر، جنگ افغانستان، جنگ عراق، جنگ سوریه و در نهایت جنگ روسیه و اوکراین، نمونه‌هایی از ناکارآمدی گفتمان ایجابی در ایجاد امنیت است و همین امر ضرورت تبیین گفتمانی جدید در حیطه امنیت را اقتضا می‌کند که می‌توان از آن تحت عنوان گفتمان توحیدی تعبیر کرد.

در گفتمان توحیدی، علاوه بر «فقدان تهدید» و «تحقق اهداف و خواسته‌های بشری»، عنصر «اطمینان» نیز محور توصیف وضعیت امن، قرار می‌گیرد. (افتخاری: ۱۳۹۳: ۱۰۱) در این گفتمان، الگوی تحقق اطمینان، در حیطه «فقدان تهدید» ناظر به «نفی خوف» و در حیطه «پیشبرد اهداف و ارزش‌ها» ناظر به «عدالت» ترسیم می‌شود. لذا خداوند متعال در قرآن کریم می‌فرماید: «وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَ لَا يَمَكِّنُ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا»^۱ (سوره نور / آیه ۵۵). نزدیک‌ترین واژه در این آیه به اطمینان، تمکین است و دقیقاً معنای مورد نظر از اطمینان در تحقق امنیت را می‌رساند. تمکین هر چیزی برقرار کردن آن در مکان است و این کنایه است از ثبات آن چیز و زوال و اضطراب و تزلزل‌ناپذیری آن، به طوری که اگر اثری داشته باشد هیچ مانعی جلوی تاثیر آن را نگیرد. (طباطبایی، ۱۳۸۲، ج ۱۵: ۱۵۴). بر این اساس ایجاد حالت امنیت مطلوب، نیازمند دو الزام شامل رفع مانع (نفی خوف) و ایجاد مقتضی (ایجاد عدالت) است و نبود هر یک از این دو، الزام به معنای عدم تحقق گفتمان توحیدی امنیت است، همان‌طور که در

۱. «خدا به کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده‌اند وعده کرده که شما را در این سرزمین جانشین دیگران کند، آن چنان که اسلاف و گذشتگان آنان را جانشین کرد، و نیز دینشان را آن دینی که برای ایشان پسندیده، استقرار دهد و از پی ترسی که داشتند امنیت روزیشان فرماید تا مرا عبادت کنند و چیزی را با من شریک نکنند».

آیه شریفه «لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيُقِيمُوا النَّاسَ بِالْقِسْطِ» (سوره حدید/آیه ۲۵)، فلسفه ارسال پیامبران و انزال کتب آسمانی و مهم‌ترین مقتضای خلیفه الهی انسان را قسط و عدل بیان می‌کند. (هاشمی خویی، ۱۴۰۰ق: ۴۶)

در این گفتمان بر خلاف گفتمان سلبی عرصه تهدیدهای امنیتی صرفاً تهدیدهای سخت‌افزاری را دربرنگرفته و تهدیدهای فکری، فرهنگی، اقتصادی و ... را نیز شامل می‌شود. همچنین بر خلاف گفتمان ایجابی، خود را محدود به تهدیدهای نرم‌افزاری نمی‌کند، لذا پرداخت به ابعاد سخت‌افزاری در محور «نفی خوف» و پرداخت به ابعاد نرم‌افزاری در محور «عدالت» مورد توجه قرار می‌گیرد. در این گفتمان، مفهوم عام و جهان‌شمول امنیت مد نظر است و محدود به مرزی خاص، یا حتی حوزه‌ای خاص نمی‌شود، به طوری که شامل امنیت فیزیکی، امنیت فرهنگی، امنیت سیاسی، امنیت اقتصادی، امنیت زیست‌محیطی و... نیز می‌شود (علی‌پور، ۱۳۹۴: ۳۱) به این ترتیب اشکال «ناکارآمدی در پوشش دادن به کلیه پدیده‌های امنیتی» (افتخاری، ۱۳۹۱: ۸۶) که باعث کنار گذاشتن دو گفتمان سابق از عرصه علمی شده است، بر طرف می‌شود. نسبت مؤلفه‌های اساسی گفتمان توحیدی را می‌توان در شکل (۱) مشاهده کرد.

شکل ۱. مؤلفه‌های اساسی گفتمان توحیدی

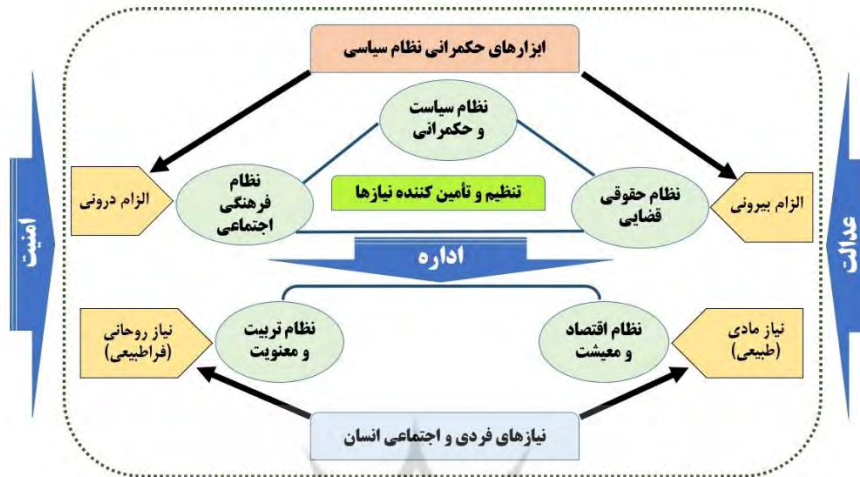
نسبت یابی نظام امنیت با سایر نظام‌های اجتماعی

نظام، مجموعه‌ای از اجزای به هم وابسته است که در راه نیل به اهداف معینی با هم هماهنگی دارند. بین اجزای نظام، وابستگی وجود دارد و تغییر و دگرگونی هر یک از اجزاء بر اجزای دیگر اثر می‌گذارد. اجزای هر نظام در راستای هدف مشخص و واحد، ارتباط‌دهنده و پیونددهنده اجزاء به یکدیگر هستند (عالم، ۱۳۸۳: ۱۴۹)، لذا تعیین نسبت نظام امنیت با سایر نظام‌های اجتماعی منوط به تبیین هدف و نحوه سازماندهی سایر نظام‌های اجتماعی با یکدیگر است. در یک دسته بندی منطقی می‌توان نظام نیازهای انسان‌ها را به دو دسته نظام نیازهای مادی (اقتصاد و معیشت) و نظام نیازهای معنوی (تربیت و معنویت) تقسیم کرد. از آن جایی که قوام حیات اجتماعی انسان به تنظیم روابط میان نظام نیازهای مادی و معنوی جامعه است و بدون آن هرج و مرج به وجود می‌آید، نظام سیاسی اصلی‌ترین نظام در میان نظام‌های اجتماعی است و حفظ و تکامل دو نظام دیگر را از طریق ایجاد الزام بیرونی (حقوقی قضایی) و الزام درونی (فرهنگی اجتماعی) متولی است. (علیپور، ۱۳۹۹: ۱۶۳ و ۱۶۴)

به عبارت دیگر وظیفه اصلی نظام سیاسی، ایجاد مناسب‌ترین بستر و بهترین نسبت میان نظام نیازهای مادی و معنوی اجتماع جهت تحقق هدف غایی، یعنی سعادت و کمال است که مستلزم فقدان موانع و ایجاد مقتضی است. فقدان موانع، به «امنیت» و ایجاد مقتضی، به «عدالت» در جامعه بازمی‌گردد. به این ترتیب، برقراری امنیت در قلمرو حکومت اسلامی، یکی از وظایف اصلی سیاستگذار و حاکم به عنوان مسئول مصالح مسلمین است (عاملی، ۱۴۰۰ق، ج ۱: ۳۸) که با استفاده از تجهیزات متنوع، حسب عناصر پدیدآورنده نظام امنیت عمومی، بدان قیام کند. (شمس‌الدین، ۱۳۶۶: ۱۹۴) از آن جایی که امنیت خرده‌نظامی ذیل کلان‌نظام «سیاست و حکمرانی» است، ویژگی حاکمیت بر سایر نظام‌های اجتماعی، در نظام امنیت نیز موجود است و در ارتباط شبکه‌ای میان نظام‌های اجتماعی، نقش برتری بر آنها را دارد. (واسطی، ۱۳۹۱: ۲۳)

جمع‌بندی نظام‌های امنیتی

با توجه به مطالب بیان شده در دسته‌بندی نظام‌های اجتماعی، نسبت امنیت با کلان‌نظام‌های اجتماعی را می‌توان به صورت شکل (۲) جمع‌بندی کرد:

شکل ۲. جمع‌بندی نظام‌های اجتماعی و کلان‌نظام‌های آن در نسبت با امنیت

با توجه به ارتباط تنگاتنگ امنیت با حاکمیت، نگاه حکومت‌ها به تعریف امنیت، مرجع امنیت، اهداف امنیت و... منجر به شکل‌گیری گفتمان‌ها و رویکردهای متفاوتی از امنیت در طول تاریخ شده است که خود منشأ شکل‌گیری نظام‌های امنیت متعدد با ویژگی‌ها و مختصات متفاوت است. در مقام جمع‌بندی ادبیات نظری پژوهش حاضر، می‌توان مبتنی بر رویکردها و گفتمان‌های امنیتی، چهار نظام امنیتی را احصاء نمود که از حیث مؤلفه‌های گفتمانی، عرصه‌های موضوعی و شاخص‌های تأمین امنیت، از یکدیگر متمایز هستند. این چهار مورد در جدول (۲) قابل مشاهده است.

جدول ۲. جمع‌بندی ادبیات نظری پژوهش

نظام امنیتی	مؤلفه‌های گفتمانی	عرصه‌های موضوعی	شاخص تأمین امنیت
تقلیل‌گرایانه سلبی	○ اصالت به بقای نظام سیاسی ○ هدف‌گذاری دفع ^۱ تهدیدکننده‌ها ○ پارادایم سیاسی	○ تهدیدهای خارجی ○ دفاعی نظامی و سیاسی (حدود و اراضی)	نبود تهدید علیه حاکمیت سیاسی

۱. با توجه به اینکه مواجهه امری فراتر از مقابله است، دو نوع مواجهه را به صورت کلی می‌توان در نظر گرفت: ۱. مواجهه با تهدید پس از بالفعل شدن آن (مواجهه دفعی) ۲. مواجهه با تهدید قبل از بالفعل شدن آن (مواجهه رفعی) (علیپور، ۱۳۹۹: ۲۰ و ۲۱)

نظام امنیتی	مؤلفه‌های گفتمانی	عرصه‌های موضوعی	شاخص تأمین امنیت
معتدل سلبی	<ul style="list-style-type: none"> ○ اصالت به بقای نظام سیاسی ○ هدف‌گذاری دفع تهدیدکننده‌ها ○ پارادایم سیاسی 	<ul style="list-style-type: none"> ○ تهدیدهای خارجی ○ دفاعی نظامی و سیاسی (حدود و اراضی) ○ فرهنگی و معنایی (ارزش‌ها و هنجارهای بومی) 	<p>نبود تهدید علیه حاکمیت سیاسی</p>
موسع‌ ایجابی	<ul style="list-style-type: none"> ○ در کنار هم دیدن بقای نظام سیاسی و شهروندان ○ هدف‌گذاری رفع تهدیدکننده‌ها و موانع سعادت مادی (طریقت معنویت برای تحقق سعادت مادی) ○ پارادایم فرهنگی و اقتصادی 	<ul style="list-style-type: none"> ○ تهدیدهای داخلی و خارجی ○ دفاعی نظامی و سیاسی (حدود و اراضی) ○ فرهنگی و معنایی (ارزش‌ها و هنجارهای بومی) ○ اقتصادی (تأمین رفاه اولیه) 	<p>رضایت‌مندی مردم^۱ از حاکمیت سیاسی</p>
موسع توحیدی	<ul style="list-style-type: none"> ○ اصالت به نظام اجتماعی (مردم و حکومت جزء نظام اجتماعی) ○ هدف‌گذاری رفع تهدیدکننده‌ها و موانع سعادت معنوی (طریقت مادیات برای تحقق معنویت) ○ ایجاد مقتضی سعادت مادی و معنوی 	<ul style="list-style-type: none"> ○ تهدیدهای داخلی و خارجی (وطن توحیدی) ○ دفاعی نظامی و سیاسی، اقتصادی (رفاه اولیه)، فرهنگی (ارزش‌ها و هنجارها)، تربیتی (تعالی معنوی)، حقوقی قضایی (عدالت) ○ مصالح خمسه (عقل، دین، نسل، نفس، مال) 	<p>اطمینان در نظام‌های اجتماعی</p>

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از نظر فلسفه پژوهشی، تفسیری و مبتنی بر تفسیر داده‌ها است و از نظر هدف،

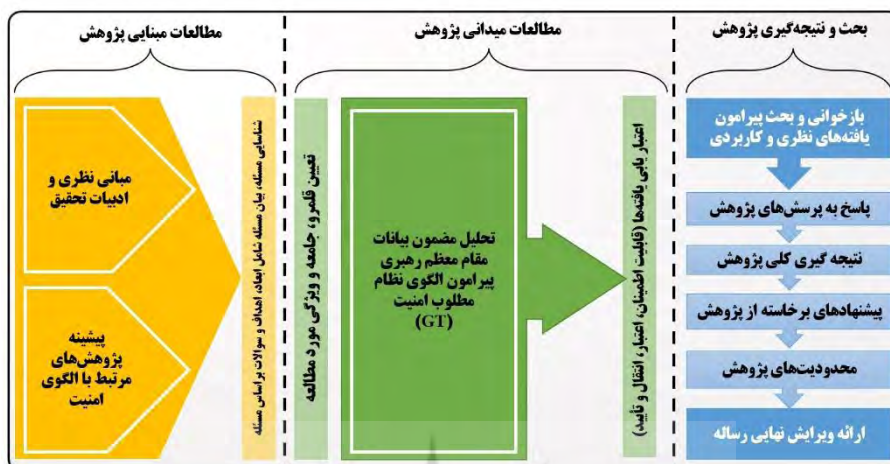
۱. در این رویکرد گرچه به توجه به مردم بیش از رویکردهای قبلی است ولی باز هم حکومت، اصالت دارد و مردم جدای از حکومت در نظر گرفته می‌شوند، لذا در درون این رویکرد، باز هم اصالتی برای حکومت وجود دارد که رضایت‌مندی مردم بهترین راه برای تأمین امنیت آن است.

تحقیقی توسعه‌ای است. رویکرد پژوهشی این تحقیق، رویکرد استقرای است و پژوهشگران به دنبال الگویابی مبتنی بر تفسیر داده‌ها بوده‌اند. از سویی دیگر این پژوهش، در زمره تحقیقات اکتشافی و از نظر ماهیت و شیوه تحلیل یافته‌های پژوهش، تحقیق کیفی است.

پژوهش از نظر افق زمانی، تک‌مقطعی و شیوه گردآوری داده‌ها نیز تحلیل و بررسی منابع در دسترس از جمله بیانات و مستندات مکتوب، اخبار، نامه‌ها و بیانیه‌های مرتبط با موضوع پژوهش است. در تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از روش تحلیل مضمون، شناسه‌گذاری و خوشه‌بندی مضامین در طبقات استفاده گردید. مضامین استخراج‌شده از داده‌ها و گزاره‌های موجود در بیانات مقام معظم رهبری در طبقه‌های ۱. مضمون پایه (کدگذاری و نکات کلیدی) ۲. مضمون سازمان‌دهنده (ترکیب و تخلیص مضمون‌های اصلی) ۳. مضمون فراگیر (مضامین عالی متشکل از اصول حاکم بر متن) (بویاتزیس، ۱۹۹۸: ۴)، با استفاده از نرم‌افزار ATLAS.TI سازماندهی شده و در نهایت شبکه مضامین استخراج‌شده و روابط میان مضامین، شناسایی و نیز سازماندهی و ترسیم شده است.

تحلیل مضمون، راهبردی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است و کاربردهای گسترده‌ای دارد (قاسمی‌نژاد، ۱۴۰۰: ۵۱۸). این روش رایج، منعطف، قابل یادگیری سریع و دارای فرایندی پایه و قابل استفاده در اکثر روش‌های کیفی است (محمدپور، ۱۳۹۰). از آن جایی که یافته‌ها در این روش شناسی بسیار حائز اهمیت است، در طول داده‌ها پژوهشگر برای شناسایی مضامین داده‌های جمع‌آوری‌شده، با اقدامات رفت و برگشتی بازنگری کرده است و این رفتار تا رسیدن به مضامین اصلی ادامه می‌یابد (شادمان‌فر و علیپور، ۱۴۰۱).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل ۳. نقشه راه کلی پژوهش حاضر

جنبه منحصر به فرد بودن تحقیق

پژوهش حاضر از چند جهت دارای ویژگی‌های متمایزکننده در مقایسه با آثار مشابه است. اولاً از نظر منبع مبتنی بر نظام فکری مقام معظم رهبری است. مواجهه نظام‌واره‌ای به اندیشه ایشان، نتایجی منسجم و کاربردی در پژوهش را به بار می‌آورد که در کمتر پژوهشی در حوزه امنیت چنین مواجهه‌ای را شاهد هستیم. ثانیاً از نظر نتیجه، ارائه الگوی مطلوب از دیگر وجوه نوآوری است. پژوهش حاضر به دنبال ارائه الگویی کامل و تصویری جامع از امنیت مطلوب است که چارچوبی نظام‌مند از امنیت را به دستگاه‌های متولی عرضه می‌کند و می‌تواند مبنای طراحی شاخص‌ها و سنجه‌های کاربردی در عرصه امنیت قرار گیرد و آثار خود را در تغییر معماری سازمان‌های امنیتی اطلاعاتی نمایان کند.

اعتبار یافته‌های تحقیق

گوبا و لینکن^۱ (۱۹۹۴) معتقد هستند پژوهش‌های کیفی نیز همانند پژوهش‌های کمی، نیازمند روش‌هایی جایگزین برای ارزیابی اعتبار هستند و برای گسترش ابزارهای ارزیابی، از مفاهیمی

1. Guba & Lincoln

برای جانشینی مفاهیم به کاررفته استفاده می کنند. در این تحقیق پژوهشگران در سیر شکل گیری شبکه مضامین و یافته های کیفی، معیارهای زیر را مد نظر قرار داده اند:

قابلیت اطمینان

پیش از ورود به تحقیق، پژوهشگران تحقیق را به همراه جزئیات تحقیق طراحی کرده اند.

قابلیت اعتبار

اعتبارپذیری به واقعی بودن یافته های پژوهش و درجه اعتماد به واقعی بودن یافته ها برای شرکت کنندگان تحقیق و زمینه ای که در آن پژوهش انجام شده است، اشاره دارد. به عبارت دیگر در این تحقیق، پژوهشگران از نص بیانات و اسناد رسمی منتشرشده استفاده کرده اند.

قابلیت انتقال

قابلیت انتقال یا انتقال پذیری به معنای تعمیم نتایج به سایر حوزه ها و یا زمینه ها است. در نتیجه باید متذکر شد که الگوی ارائه شده در آغاز، برای شرایط مورد مطالعه شده و برای سنجش قابلیت طرح و اجرای آن در سازمان های مرتبط با مقوله امنیت، ضروری است و لازم است که به صورت تجربی و مرحله به مرحله پیاده سازی شود و مورد آزمون قرار گیرد.

قابلیت تأیید

قابلیت تأیید یا تأییدپذیری به معنای قدرت تحلیل و دقت و تأیید داده ها است. رسیدن به تأییدپذیری طی جمع آوری و تحلیل داده در طول تحقیق، بررسی داده های اولیه، تفسیر، پیشنهاد و یافته وابسته است. در نتیجه برای ارزیابی قابلیت تأیید نتایج در اختیار ۵ خبره سازمانی و ۲ خبره مستقل قرار داده شد و به تأیید رسید.

یافته‌های پژوهش و تحلیل

جدول ۳. نمونه‌ای از مضامین مرتبط با پژوهش، استخراج شده از بیانات مقام معظم رهبری

ردیف	عبارات مصرح در بیانات	مضامین پایه
۱	یک نمونه از پیشرفت ملت ایران، غلبه بر همه چالش‌های سیاسی و نظامی و امنیتی و اقتصادی در طول این سی و سه سال است.	امنیت، مصداق پیشرفت ملت ایران
۲	امنیت در یک کشور- چه امنیت اجتماعی و مدنی، چه امنیت روانی و اخلاقی- یکی از پایه‌ها و ارکان اصلی پیشرفت و قوام و سربلندی کشور است.	امنیت، پایه و رکن پیشرفت
۳	اگر هدف حفاظت کشور از شر دشمنان باشد، آن وقت سازمان‌های نظامی و سازمان‌های دانشگاهی و سازمان‌های تحقیقاتی و سازمان‌های فرهنگی و سازمان‌های اقتصادی، همه و همه در واقع نیروهای عظیمی هستند که دارند با هم کار می‌کنند.	حفاظت از شر دشمنان
۴	وقتی یک ملت قوی شد، اعتلای مادی و معنوی پیدا کرد، امنیت او هم کامل خواهد شد.	اعتلای مادی و معنوی
۵	امنیت مایه آرامش روانی است و نیروهای مسلح اگر دلیرانه، فداکارانه، هوشمندانه و وظیفه و نقش خود را بدانند و در جایی که جایگاه واقعی آنهاست، خود را قرار دهند، می‌توانند این امنیت و این نیاز را تأمین کنند.	آرامش روانی
۶	ناامنی اقتصادی، بخش دیگری از ناامنی است. آن کسانی که محیط‌های اقتصادی را ناامن می‌کنند، اگر کسانی سرمایه‌های کوچکی دارند، اینها با کارهای غیرقانونی، با زرنگی‌ها، این سرمایه‌های کوچک و امکانات مردم را نابود می‌کنند و به سود خودشان مصادره می‌کنند.	امنیت اقتصادی
۷	سعی‌شان این است که در محیط دانشجویی و در دانشگاه‌ها، با ایجاد تشنج، با ایجاد ناامنی، به اسم شعار، به اسم تظاهرات، به اسم فلان، کلاس‌ها را از فعالیت و نشاط و تلاش بیندازند و استاد و دانشجو را بیکار کنند.	ایجاد ناامنی در محیط دانشگاه
۸	امنیت سیاسی هم یک نوع از امنیت است.	امنیت سیاسی
۹	نیروهای مؤمن و وفادار جمهوری اسلامی به کمک همین مردم و همین جوان‌ها با عوامل ناامنی به شدت برخورد خواهند کرد و هرگونه مجال ناامنی را به لطف الهی از آنها خواهند گرفت.	نقش آفرینی مردم

ردیف	عبارات مصرح در بیانات	مضامین پایه
۱۰	من بر روی «وحدت ملی» تأکید بیشتری دارم به خاطر این که امنیت، هم ناشی از وحدت است. اگر وحدت نباشد، امنیت ملی هم به خطر می افتد و ایجاد ناامنی می شود.	عدم وحدت

جدول ۴. شبکه مضامین مرتبط با پژوهش، استخراج شده از بیانات مقام معظم رهبری

مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
<p>امنیت مسئله اصلی انقلاب (۱۴۰۱/۲/۶)</p> <p>ملازم بودن عزت و امنیت (۱۳۹۳/۱۱/۱۹)</p> <p>واقعی، ملموس و بسیار گسترده بودن امنیت (۱۳۷۹/۱۱/۲۵)</p> <p>امنیت، مصداق پیشرفت ملت ایران (۱۳۹۱/۳/۱۴)</p> <p>امنیت، نیاز اساسی انسان ها (۱۳۹۰/۶/۲۹)</p> <p>نعمت بودن امنیت (۱۳۷۹/۱۱/۲۵)</p> <p>امنیت از خصوصیات نظام اسلامی (۱۳۸۵/۸/۲۰)</p> <p>امنیت، هدیه شهدا و خانواده شهدا به ملت (۱۳۷۶/۱۱/۱۵)</p> <p>امنیت، لازمه حرکت عظیم اجتماعی (۱۳۷۸/۶/۱۰)</p> <p>امنیت، پایه و رکن پیشرفت (۱۳۹۰/۶/۲۹)</p> <p>بالارزش بودن امنیت و آرامش کشور (۱۳۸۴/۲/۱۵)</p> <p>مهم، اساسی و اصلی بودن امنیت (۱۳۷۰/۱/۲۷)</p> <p>سلب امنیت بدترین و بزرگ ترین بلا برای ملت ها (۱۳۸۶/۵/۲۰)</p> <p>ایجاد احساس امنیت برای مردم (۱۳۸۲/۴/۷)</p> <p>حفاظت از شر دشمنان (۱۳۹۶/۱/۳۰)</p> <p>عزت ملی (۱۳۹۶/۱/۳۰)</p> <p>توسعه و پیشرفت کشور (۱۳۹۶/۱/۳۰)</p> <p>پیشرفت (۱۳۸۸/۲/۲۴)</p> <p>اشتغال (۱۳۸۸/۲/۲۴)</p> <p>تولید (۱۳۸۸/۲/۲۴)</p> <p>اعتلای مادی و معنوی (۱۳۸۶/۳/۱۴)</p> <p>عمران (۱۳۸۸/۲/۲۴)</p>	ماهیت امنیت	
	اهمیت و جایگاه امنیت	
	اهداف امنیت	
	پیامدهای امنیت	

مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
بروز آمادگی‌ها و استعداد های کشور (۱۳۹۱/۷/۲۴)		
اقتدار (۱۳۹۶/۱/۳۰)		
تسهیل در خدمت رسانی (۱۳۸۸/۲/۲۴)		
ثبات کشور (۱۳۹۴/۲/۱۶)		
آرامش روانی (۱۳۸۷/۲/۱۲)		
پشتوانه مردمی مهم ترین عنصر در تحقق امنیت (۱۳۹۸/۱۱/۱۶)	پشتوانه های امنیت	
امنیت محصول انجام وظایف همه بخش های نیروهای مسلح (۱۳۸۴/۲/۱۵)		
نفوذ و اقتدار منطقه ای، پشتوانه امنیت (۱۳۹۲/۱/۱)		
دانش روز و فناوری، مایه امنیت کشور (۱۳۹۷/۸/۱۲)		
ایجاد امنیت با اجرا و تحقق سند چشم انداز بیست ساله (۱۳۸۳/۳/۵)		
رواج اعتیاد و مواد مخدر (۱۳۷۹/۱۱/۲۵)	مداخل تهدید امنیت	
فرهنگ (۱۳۸۸/۲/۲۴)		
جاسوس پروزی (۱۳۸۸/۲/۲۴)		
سیاست (۱۳۸۸/۲/۲۴)		
سرقت (۱۳۷۹/۱/۶)		
عدم اشتغال (۱۳۷۹/۱۱/۲۵)		
رخنه در اعتقادات (۱۳۸۸/۲/۲۴)		
توطئه دائمی علیه امنیت ایران (۱۳۷۵/۹/۲۴)	اهداف دشمن	
نفوذ به ارکان نظام (۱۳۷۸/۱۲/۱۱)		
هدف قرار دادن امنیت اجتماعی (۱۳۸۲/۴/۷)		
ایجاد ناامنی در محیط دانشگاه (۱۳۷۹/۱/۶)		
تحریک گسل های اعتقادی، جغرافیایی، زبانی و قومیتی (۱۳۹۶/۲/۲۰)		
ممانعت از پیشرفت کشور (۱۳۸۵/۱/۵)		
نقش آفرینی جراید و خبرگزاری ها (۱۳۷۹/۱۱/۲۵)	نقش آفرینان امنیت	چارچوب
نقش آفرینی مردم (۱۳۷۹/۱/۶)		مفهومی امنیت

مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
نقش آفرینی حاکمیت (۱۳۹۰/۶/۲۹)		
تعلق امنیت به آحاد مردم (۱۳۷۶/۴/۲۵)	مرجع امنیت	
امنیت، اولین حق مردم در مقابل نظام (۱۳۷۹/۱۱/۲۵)		
امنیت فردی (۱۳۷۹/۷/۱۸)	قلمرو امنیت	
امنیت سیاسی (۱۳۷۸/۶/۱۰) و ناامنی سیاسی (۱۳۷۸/۶/۱۰)		
امنیت نظامی (۱۳۷۸/۶/۱۰) و ناامنی ناشی از جنگ (۱۳۷۸/۶/۱۰)		
امنیت اقتصادی (۱۳۷۶/۴/۷) و ناامنی در محیط‌های اقتصادی (۱۳۷۹/۱/۶)		
امنیت قضایی (۱۳۸۲/۴/۷)		
امنیت انتظامی (۱۳۷۸/۶/۱۰)		
امنیت فرهنگی (۱۳۸۴/۲/۱۵)		
امنیت محیط‌های علمی (۱۳۷۹/۱/۶)		
امنیت شهروندی (۱۳۸۴/۲/۱۵) و ناامنی شهری (۱۳۷۹/۱/۶)		
امنیت خارجی (۱۳۷۹/۱/۶)		
متجاوزان (۱۳۸۴/۲/۱۵)		اخلال‌گران امنیت
دشمن داخلی کشور (۱۳۸۴/۲/۱۵)		
تمام‌شدنی نبودن امنیت نظامی و انتظامی (۱۳۷۸/۶/۱۰)	ویژگی‌های امنیت	
عدم احساس وجود امنیت در وضعیت استقرار آن (۱۳۷۹/۱۱/۲۵)		
پیشرفت کشور (۱۳۹۰/۳/۱۴)	شاخص‌های کارآمدی امنیت	
نگران نبودن مردم از استقرار امنیت (۱۳۸۴/۲/۱۵)		
وجود آمادگی عمومی و امنیت در کشور (۱۳۸۴/۱۲/۸)		
برگزاری انتخابات سالم (۱۳۹۲/۴/۵)		
وحدت ملی (۱۳۸۲/۴/۳۰)	عوامل موفقیت سازمان و افسر امنیتی	
عوامل سازمانی (۱۳۷۹/۱۱/۲۵)		
عوامل فردی (۱۳۷۹/۱۱/۲۵)		
عوامل اجتماعی (۱۳۹۰/۳/۱۴)		

مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
عوامل الهی (۱۳۹۶/۳/۲۸)		
شایستگی های بینشی معرفتی (۱۳۸۷/۲/۱۲)	شایستگی های حافظان امنیت	
شایستگی های مهارتی رفتاری (۱۳۹۲/۳/۲۵)		
شایستگی های گرایشی اخلاقی (۱۳۷۸/۶/۱۰)		
تلاش جهادی (۱۳۹۶/۶/۲۶)	الزامات تحقق امنیت	
ایجاد احساس ناامنی برای اخلاظران امنیت (۱۳۸۶/۸/۱۶)		
اقتدار (۱۳۹۶/۱/۳۰)		
علم (۱۳۸۶/۵/۲۰)		
قوی شدن ملت (۱۳۸۶/۳/۱۴)		
عدالت (۱۳۸۶/۵/۲۰)		
همکاری دستگاه ها با یکدیگر (۱۳۸۶/۴/۷)		
حفظ و تقویت ارزش های معنوی (۱۴۰۱/۱/۲۳)		
حضور حداکثری مردم در میدان (۱۳۸۸/۳/۲۳)	عوامل حفظ و تأمین امنیت	
پیشرفت و رشد علمی (۱۳۹۴/۷/۲۲)		
شهادت طلبی و ایثار (۱۳۸۰/۷/۴)		
جهش در تولید (۱۳۹۹/۱۲/۳۰)		
فداکاری و تلاش (۱۳۹۶/۶/۲۶)		
دلسوزی مسئولین (۱۳۹۶/۲/۲۰)		
نیروهای مسلح (۱۳۹۱/۶/۲۸)	راهبردهای استقرار امنیت	
مبارزه با فقر (۱۳۷۹/۱۰/۷)		
سیلی خوردن تخطی کنندگان (۱۳۹۶/۲/۲۰)		
تقویت نظامی (۱۳۹۴/۱۱/۱۹)		
مبارزه با فساد (۱۳۷۹/۱۰/۷)		
مبارزه با تبعیض (۱۳۷۹/۱۰/۷)		
مردمی سازی امنیت (۱۳۸۸/۹/۲۲)		
افزایش تولید (۱۳۸۵/۱/۱)		
عدم رقابت ناسالم سازمان های نظامی، دانشگاهی و تحقیقاتی با یکدیگر (۱۳۹۶/۱/۳۰)		

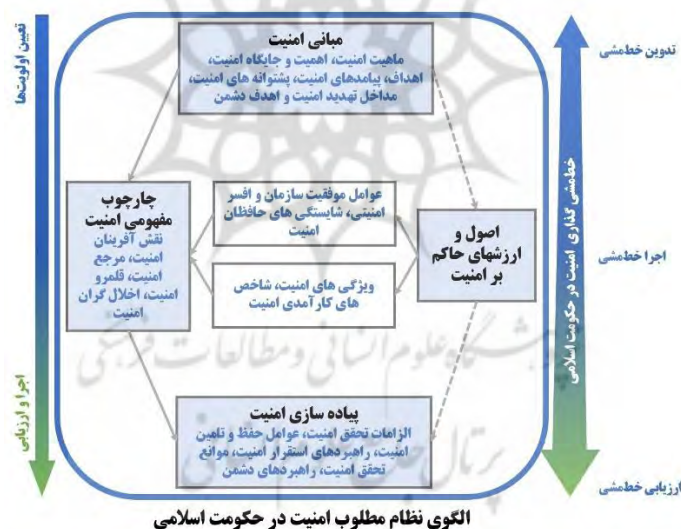
مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
شناسایی نفوذی‌ها (۱۳۷۹/۱۱/۲۵)		
عدم استفاده از بیگانگان (۱۴۰۰/۷/۱۱)		
عدم وحدت (۱۳۷۹/۱/۲۶)	موانع تحقق امنیت	
سیاست‌بازی‌های جاه‌طلبانه و غیرمسئولانه (۱۳۷۹/۱۱/۲۵)		
دوری انسان از تزکیه (۱۳۸۶/۵/۲۰)		
دخالت و تحریرات دشمن خارجی (۱۳۷۹/۱۱/۲۵)		
نشستن، خوابیدن و غفلت از اطراف (۱۳۹۰/۱۱/۱۰)		
وجود انگیزه‌های مادی (۱۳۸۵/۸/۲۰)		
اتحاد شکنی و اختلاف‌افکنی بین اقوام (۱۳۸۵/۳/۱۴)		راهبردهای دشمن
تحمیل جنگ (۱۳۹۱/۷/۲۴)		
ایجاد ناامنی شهری (۱۳۷۹/۱/۶)		
تفرقه مذهبی (۱۳۹۱/۷/۲۴)		
ناامنی در دانشگاه‌ها (۱۳۷۹/۱/۶)		
ایجاد آشوب و فتنه (۱۳۹۶/۲/۲۰)		
ناامن کردن مرزها (۱۳۷۸/۶/۱۰)		
پول‌پاشی برای راه‌اندازی رسانه (۱۳۷۹/۱۱/۲۵)		
تقویت وهابیت (۱۳۸۹/۴/۳۰)		
به خطر انداختن امنیت به دست مردم (۱۳۹۴/۱/۱)		
فعال‌سازی گروهک‌های داخلی (۱۳۹۱/۷/۲۴)		
تلقین عجز مسئولان امنیتی برای شکستن اقتدار نظام (۱۳۷۷/۹/۲۳)		
ناامنی در محیط‌های اقتصادی (۱۳۷۹/۱/۶)		
ترویج بی‌بندوباری و سست کردن پایه‌های اخلاقی (۱۳۹۰/۶/۲۹)		
بهانه‌سازی برای ایجاد ناامنی (۱۳۷۸/۶/۱۰)		

شناسه‌های به‌دست آمده از اندیشه مقام معظم در چهار مضمون فراگیر شامل «مبانی امنیت»، «چارچوب مفهومی امنیت»، «اصول و ارزش‌های حاکم بر امنیت» و «پیاپی سازی امنیت» دسته‌بندی

شده است. زیرا این مضامین، ۲۰ مضمون سازمان‌دهنده استخراج گردید که ۱۲۲ مضمون پایه را سازمان‌دهی کرده‌اند. لازم به ذکر است «مصادیق و الگوهای امنیتی» و «وضعیت کنونی امنیت» دو مضمون سازمان‌دهنده هستند که به دلیل مصداقی بودن و عدم ارتباط مفهومی با وضعیت مطلوب امنیت، در گزارش نهایی حذف شده‌اند. همچنین به دلیل وجود قرابت در مضامین پایه، مضمون سازمان‌دهنده «انواع ناامنی» در مضمون سازمان‌دهنده «قلمرو امنیت» ترکیب و مضامین پایه این دو مضمون تلفیق شدند.

تحلیل و تبیین شبکه مضامین

بر اساس مطالب فوق و با تحلیل ارتباط اجزای تصویر مطلوب امنیت، مدل استخراج‌شده در شکل (۴) قابل مشاهده است.

شکل ۴. الگوی نظام مطلوب امنیت در حکومت اسلامی

در این الگو، مبانی امنیت نقش کلیدی در تعیین چارچوب مفهومی امنیت دارد و در عین حال به طور غیرمستقیم بر تعیین اصول و ارزش‌های حاکم بر امنیت مؤثر است. این تأثیر از این جهت

حائز اهمیت است که می‌تواند با نقش‌آفرینی دو محور عوامل موفقیت سازمان و افسر اطلاعاتی و نیز ویژگی‌های امنیت، به طور مستقیم چارچوب مفهومی امنیت را نیز تحت تأثیر قرار دهد. بر این اساس دو بخش مبانی و اصول و ارزش‌های حاکم شاکله و چارچوب مفهومی امنیت را تشکیل می‌دهند. سپس پیاده‌سازی امنیت به طور مستقیم از چارچوب مفهومی امنیت و به طور غیرمستقیم از اصول و ارزش‌های حاکم متأثر است.

شروع تعیین اهداف اطلاعاتی یا اولویت‌های سازمان اطلاعاتی امنیتی از مبانی آغاز می‌شود و در اجرا و ارزیابی به پایان طیف، یعنی پیاده‌سازی امنیت می‌رسد. به همین واسطه سیر خط‌مشی‌گذاری نیز در رفت و برگشتی بین این دو سر طیف از مبانی تا پیاده‌سازی پیش می‌رود.

نتیجه‌گیری

تحلیل بیانات مقام معظم رهبری در خصوص امنیت نشان می‌دهد که نظام امنیت مطلوب در اندیشه ایشان شاکله‌ای چهاروجهی شامل «مبانی امنیت»، «چارچوب مفهومی امنیت»، «اصول و ارزش‌های حاکم بر امنیت» و «پیاده‌سازی امنیت» دارد. مبانی امنیت، بیان‌کننده نگاه اسلام در خصوص ماهیت امنیت، اهمیت و جایگاه امنیت، اهداف امنیت، پیامدهای امنیت، پشتوانه‌های امنیت، مداخل تهدید امنیت و اهداف دشمن در این حوزه است. الگوی مطلوب امنیت در اندیشه ایشان، بیان‌کننده چارچوب مفهومی در حوزه نقش‌آفرینان امنیت، مرجع امنیت، قلمروی امنیت و اخلاک‌گراان امنیت است. سپس اصول و ارزش‌های حاکم بر امنیت در سرفصل‌هایی از جمله ویژگی‌های امنیت، شاخص‌های کارآمدی امنیت، عوامل موفقیت سازمان و افسر امنیتی و شایستگی‌های حافظان امنیت بیان شده است و در انتها، جهت پیاده‌سازی امنیت، الزامات تحقق امنیت، عوامل حفظ و تأمین امنیت، راهبردهای استقرار امنیت، موانع تحقق امنیت و راهبردهای دشمن مشخص گردیده است. با این توضیح پاسخ سؤال اصلی پژوهش که «نظام امنیت مطلوب در حکومت اسلامی دارای چه اجزائی است؟» پاسخ داده شد و در پاسخ به سؤالات فرعی به ترتیب موارد زیر قابل بیان است:

۱. ابعاد و مؤلفه‌های مبانی امنیت در حکومت اسلامی چیست؟

آنچه از مبانی امنیت در اندیشه مقام معظم رهبری قابل استخراج است، این است که امنیت نیاز اساسی جامعه و وجود آن، نعمتی الهی است که شرط لازم عزت جامعه است چرا که پیشرفت جامعه، که بنای عزت فردی و ملی است، منوط به تحقق امنیت است. به همین دلیل است که امنیت از مسائل اصلی انقلاب و خصوصیات نظام اسلامی برشمرده می‌شود و تحقق اهداف انقلاب و نظام اسلامی برای عزت و سعادت بشری منوط به این مهم است. امنیت پایه و رکن پیشرفت و حرکت عظیم اجتماع است، بنابراین سلب امنیت بزرگ‌ترین بلایی است که می‌تواند بر یک ملت بار شود و عزت دنیوی و سعادت اخروی جامعه را از بین ببرد. بر این اساس اهداف در نظر گرفته شده برای امنیت شامل دو مورد است. اهداف غایی آن پیشرفت جامعه اسلامی و به تبع آن تحقق عزت است و اهداف عالی آن به دو دسته تقسیم می‌شود که شامل جلوگیری از شر دشمنان که در قالب تهدیدات امنیتی بروز و نمود پیدا می‌کند و نیز ایجاد حس امنیت در میان مردم است.

۲. اصول و ارزش‌های حاکم بر امنیت در حکومت اسلامی کدام است؟

پاسخ به این سؤال در قالب دسته‌بندی چهارگانه سازمانی، فردی، اجتماعی و الهی، عوامل ارزشی که منجر به موفقیت در عرصه امنیت می‌شود (اعم از موفقیت سازمان یا فرد امنیتی) بیان شده است. سازمان یا فرد امنیتی با فرهنگ نهادینه شده است و با قاطعیت در برخورد با تهدیدات و عدم مسامحه با دشمن در کنار ارزش دانستن همراه‌سازی مردم و با اعتقاد به اینکه منشأ تأثیری غیر از خداوند متعال در نتیجه اقدامات او وجود ندارد، می‌تواند در مسیر تفوق و توفیق اطلاعاتی امنیتی قرار گیرد.

۳. چارچوب مفهومی امنیت در حکومت اسلامی دارای چه ابعادی است؟

شاکله نظام مطلوب امنیت با تحدید و مشخص کردن اضلاع و ارکان اساسی تعیین‌کننده نظام امنیت تبیین شده است. نقش آفرینان امنیت، مرجع امنیت، قلمرو امنیت و اخلاالگران امنیت چهار ستون اصلی چارچوب مفهومی امنیت در تمدن اسلامی را شکل می‌دهد. مرجع امنیت در تمدن اسلامی مردم هستند. به تبع همین رویکرد به مرجع امنیت، نقش آفرینان امنیت نه فقط مردم یا حاکمیت به تنهایی، بلکه هر دو در کنار یکدیگر است و البته محوریت با مردم است. در مورد

قلمرو امنیت گر چه مکاتب امنیتی غربی به تازگی و با عبور از رویکردهای مضیق، قلمرو امنیت را از امنیت نظامی و سیاسی به سمت موضوعات زیست‌محیطی، اقتصادی، اجتماعی و ... توسعه داده‌اند ولی همچنان محوریت امنیت سیاسی و نظامی و ابزار بودن سایر قلمروهای امنیتی مشهود است. در حالی که در نظام امنیتی در اندیشه مقام معظم رهبری مدظله‌العالی، قلمروهای امنیت در بردارنده تمام دسته‌بندی‌ها اعم از «فردی و اجتماعی»، «داخلی و خارجی»، «نظامی، انتظامی، شهروندی، علمی، سیاسی، اقتصادی و ...» و یا به تعبیری حفظ امنیت ذو ابعاد مردم است. اخلاک‌گرایان امنیت در این نگاه، هم اخلاک‌گرایان داخلی و هم خارجی را در برمی‌گیرد. بر این اساس اتصال به منشأ خارجی، اخلاک در امنیت شرط صدق عبارت اخلاک‌گر بر امنیت نیست.

۴. پیاده‌سازی و تحقق امنیت در حکومت اسلامی دارای چه مؤلفه‌های است؟

در پاسخ به این سؤال، ضروری بود دو گانه «وجود مقتضی» و «نبود مانع»، به عنوان دو شرط ایجاد حرکت در نظام امنیت مورد توجه قرار گیرد. در عوامل ایجاد امنیت باز هم خط محوریت مردم را که برگرفته از مرجع امنیت و نقش آفرینان امنیت بود، شاهد هستیم. لذا «حضور حداکثر مردم در میدان» به عنوان عامل اصلی مطرح می‌شود، سپس به تأسی از رویکرد موسع در تعریف قلمروهای امنیت، عواملی از جمله رشد علمی، آمادگی نیروهای مسلح، جهش در تولید و ... به عنوان عوامل حفظ و تأمین امنیت تبیین شده است. در مقابل موانع تحقق امنیت در تمدن اسلامی، اولاً عدم وحدت مردم که ناظر به عامل حضور حداکثری مردم قابل تفسیر است بیان شده و سپس سایر موانع از جمله غفلت از اطراف، سیاست‌بازی‌های جاه‌طلبانه، وجود انگیزه‌های مادی، دخالت بیگانگان و ... تبیین شده است. در راهبردهای استقرار امنیت، مردمی‌سازی امنیت به عنوان راهبرد اصلی مورد توجه قرار گرفته است. از آن جایی که مهم‌ترین راهبرد استقرار امنیت، «مردمی‌سازی امنیت» است، مهم‌ترین راهبرد دشمن نیز «از بین بردن امنیت به دست خود مردم» است.

پیشنهاد

با توجه به یافته‌های پژوهش، موارد زیر به عنوان پیشنهاد‌های نظری و کاربردی جهت استفاده در دستگاه‌های علمی و اجرایی حوزه امنیت ارائه می‌گردد.

۱. ابلاغ الگوی بیان‌شده در مقاله به عنوان سند بالادستی سامان‌های اطلاعاتی امنیتی در طراحی دوره‌های تربیتی آموزشی
۲. ابلاغ الگوی بیان‌شده در مقاله به عنوان سند بالادستی سامان‌های اطلاعاتی امنیتی در تعریف پروژه‌های علمی و پژوهشی
۳. طراحی نظام شایستگی‌های افسر اطلاعاتی مبتنی بر انتظارات بیان‌شده در الگوی بیان‌شده در مقاله
۴. بازبینی معماری سازمان‌های اطلاعاتی امنیتی کشور از جمله وزارت اطلاعات، سازمان اطلاعات سپاه و ... بر اساس مؤلفه‌های بیان‌شده در چارچوب الگوی مطلوب امنیت
۵. طراحی شاخص‌های ارزیابی و اثرسنجی فعالیت سازمان‌های اطلاعاتی امنیتی مبتنی بر الگوی تدوین‌شده در مقاله و مبنا قرار گرفتن آن برای معاونت بازرسی این دستگاه‌ها
۶. اختصاص موقعیت دبیرخانه‌ای در دانشگاه اطلاعات و امنیت (متعلق به وزارت اطلاعات) و دانشکده و پژوهشکده اطلاعات و امنیت (متعلق به سازمان اطلاعات سپاه) و الحاق بیانات و مکتوبات محرمانه مقام معظم رهبری به این پژوهش جهت اصلاح و تکمیل الگوی بیان‌شده مبتنی بر این اسناد
۷. مبنا قرار گرفتن الگوی بیان‌شده در این مقاله برای ارزیابی مقالات، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های مرتبط در حوزه اطلاعات و امنیت

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع

- نهج البلاغه، ترجمه دشتی، چاپ اول، انتشارات اسدآبادی، قم، ۱۳۷۹.
- اخوان کاظمی، بهرام (۱۳۹۱). تعاملات مشارکت سیاسی و امنیت ملی از منظر امام خمینی (قدس سره)، پژوهش‌های انقلاب اسلامی، ۱(۳)، ۳۳-۵۴.
- آردی، مک کین لای آرلتیل (۱۳۸۰). امنیت جهانی، رویکردها و نظریه‌ها، ترجمه اصغر افتخاری. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- افتخاری، اصغر (۱۳۸۵). کالبد شکافی تهدید. تهران: دانشگاه امام حسین علیه السلام.
- افتخاری، اصغر (۱۳۹۱). امنیت. تهران: دانشگاه امام صادق علیه السلام.
- افتخاری، اصغر (۱۳۹۳). ایمان و ایمنی: بررسی تطبیقی گفتمان امنیت ایمان محور و منفعت محور، مجله پژوهش‌های دفاعی امنیتی اسلام، شماره ۱.
- افتخاری، اصغر (۱۳۸۰). رقابت سیاسی در چارچوب، مجموعه مقالات همایش رقابت‌های سیاسی و امنیت ملی، جلد اول، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- بوزان، باری (۱۳۷۸). مردم دولت‌ها و هراس. ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: انتشارات مطالعات راهبردی.
- بیانات مقام معظم رهبری، از سال ۱۳۶۸ تا ۱۴۰۱، از طریق سایت www.khamenei.ir.
- پاشایی هولاسو، امین؛ شعبانی، محمدرضا؛ استکی، جواد (۱۳۹۶). شناسایی عوامل مؤثر بر تحقق امنیت ملی در نهج البلاغه، فصلنامه پژوهش‌نامه نهج البلاغه، ۵(۱۸)، ۳۳-۵۳.
- رهبر، عباسعلی، سوری، فرزاد (۱۳۹۵). دولت و مدل امنیت سیاسی مطلوب در جامعه دینی، دولت پژوهی، ۲(۵)، ۱۰۱-۱۳۳.
- ره‌پیک، سیامک (۱۳۸۷). نظریه امنیت در جمهوری اسلامی ایران. تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- شایگان، فریبا (۱۳۹۲). تهدیدهای امنیت اجتماعی از دیدگاه مقام معظم رهبری، فصلنامه علمی نظریه‌های اجتماعی متفکران مسلمان، ۳(۲)، ۲۴۵-۲۷۱.
- شادمان‌فر، محمدحسین و علیپور، محمدحسین (۱۴۰۱). ارائه تصویر مطلوب بسیج دانشجویی تراز مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری (دام‌زله)، مطالعات راهبردی بسیج، ۲۵(۹۶)، ۱۸۹-۲۱۷.
- شجریان، مهدی (۱۳۹۹). راهبرد حکومتی «جلب رضایت عمومی» از منظر نامه‌های نهج البلاغه با تأکید بر بررسی سند الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت، فصلنامه پژوهش‌نامه نهج البلاغه، ۸(۳۱)، ۲۱-۳۹.
- شمس‌الدین، محمدمهدی (۱۳۶۶). حکومت در اسلام. تهران: سازمان تبلیغات اسلامی.
- طباطبایی، سید محمدحسین (۱۳۸۲). المیزان فی تفسیر القرآن. قم: انتشارات جامعه مدرسین.

- عالم، عبدالرحمن (۱۳۸۳). بنیادهای علم سیاست. تهران: نشر نی.
- عاملی (شهید اول)، محمد بن مکی (۱۴۰۰ق). القواعد و الفوائد. قم: مفید.
- عقیلی، سید وحید؛ مصطفوی، فرحناز (۱۳۹۲). ماهیت تهدید نرم، ابعاد و ویژگی‌ها. دانشنامه حقوق و سیاست، شماره ۱۹.
- علیپور، محمدحسین (۱۳۹۴). تحلیل بعد امنیتی تهاجم فرهنگی در فقه امامیه. تهران: دانشگاه امام صادق علیه السلام.
- علیپور، محمدحسین (۱۳۹۹). بررسی فقهی نقش حکومت اسلامی در مواجهه با تهدیدات امنیتی. تهران: دانشگاه امام صادق علیه السلام.
- ؟؟؟غرایاق زندی، داوود (۱۳۹۴). امنیت و آزادی در اسلام، فصلنامه مطالعات راهبردی، ۱۸(۷۰)، ۴۸-۲۳.
- فراهیدی، خلیل بن احمد (۱۴۰۹ق). کتاب العین. قم: مؤسسه دار الهجرة.
- قاسمی نژاد، حمید (۱۴۰۰). مرجع پژوهش. تهران: انتشارات اندیشه آرا.
- کلاه چیان، محمود (۱۳۹۸). کارگزاران امنیت در مکتب امنیتی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه آفاق امنیت، ۱۲(۴۳)، ۳۲-۵.
- مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۴ق). بحارالانوار. لبنان: مؤسسه الوفاء لیبروت.
- محمدپور، احمد (۱۳۹۰). روش تحقیق کیفی. تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
- مرادیان، محسن (۱۳۸۵). درآمدی بر ابعاد و مظاهر تهدیدات. تهران: انتشارات راشا.
- مرادیان، محسن (۱۳۸۹). مبانی نظری امنیت. تهران: دانشکده علوم و فنون فارابی.
- مشهدی، حسن (۱۳۹۴). ارزیابی تهدیدها، آسیب پذیری و ریسک در زیرساخت‌های حیاتی. تهران: دانشگاه صنعتی مالک اشتر.
- میرمحمدی، مهدی (۱۳۹۳). نظام سیاسی، امنیت ملی و حوزه‌های تأثیر سازمان‌های اطلاعاتی در کشورداری. پژوهشنامه علوم سیاسی، شماره ۳۶.
- نصیری، علی اصغر؛ لکزایی، نجف؛ آل غفور، سید محمدتقی (۱۴۰۰). بررسی مبانی مرجع امنیت سیاسی در نظام امنیتی اسلام بر اساس رویکرد دولت محور، ۲۶(۲)، ۹۶-۷۳.
- نصیری، علی اصغر (۱۴۰۱). مبانی قرآنی و روایی مرجع امنیت سیاسی در اسلام، سیاست متعالیه، ۱۰(۳۶)، ۲۶-۷.
- هاشمی خویی، میرزا حبیب‌الله (۱۴۰۰ق). منهاج البراعة فی شرح نهج البلاغه. تهران: المکتبه الإسلامیه.
- هاشمیان فر، زاهد؛ برزگر لداری، شیرزاد (۱۳۹۳). اصول و کارکردهای امنیت سیاسی در اسلام، امنیت ملی، ۱۲(۳)، ۹۲-۶۵.
- الهی منش، محمدحسن، برقی، شهریار، فولادی، بهروز (۱۳۹۷). عصر جهانی شدن و تأثیر گرایش‌های قومی بر امنیت ملی ج. ا. ایران، پژوهش ملل، ۳۵(۳)، ۵۴-۴۱.

- واسطی، عبدالحمید (۱۳۹۱). نگرش سیستمی به دین. مشهد: مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام.
- ولیدی، محمدصالح (۱۳۸۴). حقوق جزای اختصاصی ۳. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- Boyatzis, Richard E. (1998). **Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development**. Sage.
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). **Competing paradigms in qualitative research**. Handbook of qualitative research, 2(163-194), 105.

